

DOI 10.36074/grail-of-science.12.05.2023.014

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НПФ В УКРАЇНІ

Гапонюк Микола Анатолійович

канд. екон. наук, проф., проф. кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

Бороденко Тетяна Миколаївна

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

Левченко Катерина Михайлівна

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

Анотація. В роботі розглянуто сучасні аспекти функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні. В статті проаналізовано кількість НПФ та кількість учасників НПФ. Територіальний розподіл НПФ засвідчив, що основна кількість НПФ зосереджена в столиці України. В процесі дослідження враховано основні показники діяльності НПФ, включаючи обсяг адміністративних витрат НПФ. В роботі наведено аспекти задля подальшого ефективного функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні.

Ключові слова: пенсійна система, недержавні пенсійні фонди, пенсійні контракти, пенсійні внески, пенсійні виплати.

Питання пенсійної реформи та функціонування системи пенсійного забезпечення є актуальними для багатьох країн світу, в тому числі і для України. Важливість цих питань зумовлена тим, що реформування пенсійної системи має значний вплив на соціально-економічний розвиток країни та добробут громадян. У зв'язку з демографічними викликами та зростаючою кількістю пенсіонерів, система пенсійного забезпечення потребує постійного оновлення та удосконалення.

Дослідження основних показників функціонування недержавних пенсійних фондів є важливим завданням для визначення ефективності та соціальної захищеності пенсійної системи в цілому. Враховуючи значний вплив пенсійної системи на життєвий рівень населення, проведений аналіз є важливим кроком у вирішенні проблем пенсійного забезпечення та підвищенні його ефективності.

Важливим аспектом життєзабезпечення населення пенсійного віку є забезпечення гідного рівня пенсійних виплат. Проте, очевидним є факт того, що державні пенсійні виплати є недостатніми навіть за приблизними розрахунками. Отже, раціональним є пошук рішенням щодо збереження коштів, які можуть забезпечити дохідність у тривалий період без знецінення. Вітчизняні недержавні пенсійні фонди (НПФ) відіграють ключову роль в забезпеченні достатніх, надійних та адекватних доходів громадян у майбутньому, а також у зменшенні пенсійного навантаження на державу.

Незважаючи на те, що НПФ на вітчизняному фінансовому ринку функціонують вже майже протягом 20 років, кількість осіб-учасників НПФ залишається низькою (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка чисельності пенсіонерів та кількості учасників НПФ в Україні протягом 2016-2021 рр. [1; 2]

Згідно даних, наведених на рисунку 1, протягом аналізованого періоду прослідковується тенденція до зменшення кількості пенсіонерів, зокрема в 2021 році значення даного показника становило 11131 тис. осіб. В той же час кількість учасників НПФ протягом періоду 2016-2021 рр. зростає на 5,28% і станом на 2021 рік становить 878,00 тис. осіб. Хоча на даний момент кількість пенсіонерів-учасників НПФ становить менше 1% від загальної кількості населення пенсійного віку, НПФ все ж можуть мати значний потенціал в системі пенсійного забезпечення в Україні.

Зважаючи на розвиток вітчизняного фінансового ринку, диверсифікацію ряду фінансових послуг, зростання фінансової грамотності населення та зовнішніх факторів, важливого значення набуває вивчення потенціалу та можливостей діяльності НПФ.

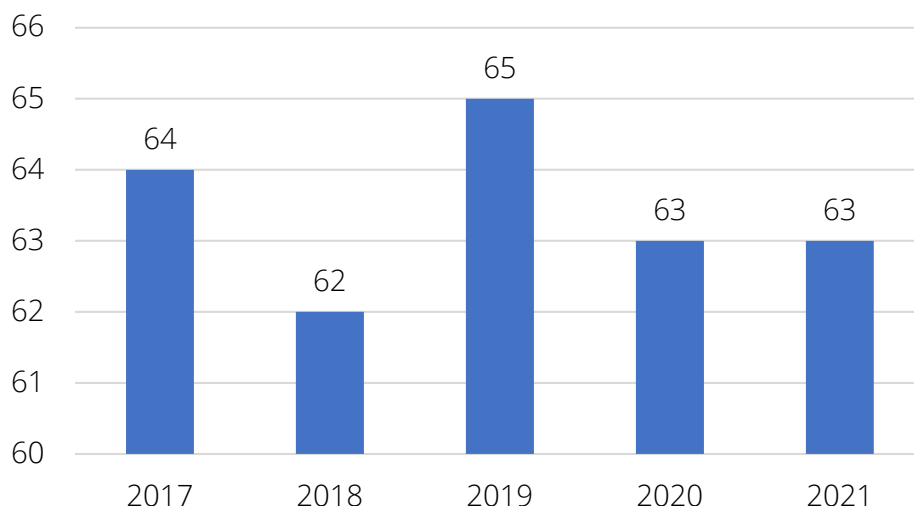

Рис. 2. Кількість НПФ в Україні протягом 2016-2021 рр. [3]

Загалом протягом 2016-2021 рр. (рис. 2) не відбувалося значної зміни в кількості НПФ, які функціонували на території України і станом на кінець 2021 року їх кількість становила 63. Станом на 30.09.2022 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 63 недержавні пенсійні фонди [4].

Важливе значення, з огляду на управління активами НПФ, становлять компанії з управління активами (КУА). Станом на кінець 2021 року кількість КУА, що мають активи НПФ в управлінні становила 32, в свою чергу активи НПФ в управлінні досягли значення 2181,5 млн грн. В цілому в 2021 році в управлінні перебувало 54 НПФ [1].

Зважаючи на територіальний розподіл, то найбільша кількість НПФ розташована в м. Києві – 40, що становить 69,0% від всієї кількості НПФ (рис. 3)

Рис. 3. Територіальний розподіл НПФ станом на III квартал 2022 року [4]

Початок повномасштабного вторгнення на територію України вніс свої корективи у функціонування вітчизняного фінансового ринку, що безумовно мало відображення й на діяльності НПФ.

У процесі аналізу необхідно враховувати основні показники діяльності НПФ, як однієї з ключових елементів системи недержавного пенсійного забезпечення за період з 2018 по 2022 роки (табл. 1).

Дані, наведені в табл. 1 свідчать про збільшення обсягу укладених пенсійних контрактів протягом аналізованого періоду. Безпосередньо в кінці вересня 2022 року значення показника становило 96,1 тис. шт. Водночас кількість учасників НПФ протягом 5 років є нестабільною і станом на вересень 2022 року знизилась порівняно з попереднім роком на 0,11%.

Щодо загальної вартості активів НПФ, то протягом періоду дослідження прослідковується позитивна тенденція підвищення. Обсяг пенсійних внесків також збільшувалися протягом останніх 5 років і в 2022 становило 2773,1 млн грн. За іншими показниками діяльності НПФ також прослідковується тенденція до зростання.

Таблиця 1

Показники діяльності НПФ в Україні за III квартал 2018-2022 рр.

Показники	30.09.18	30.09.19	30.09.20	30.09.21	30.09.22
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	66,3	74,7	84,7	93,4	96,1
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	848,8	868,7	880,4	889,7	888,7
Загальна вартість активів НПФ, млн грн.	2651,30	2 977,9	3488,6	3788,6	4024,7
Пенсійні внески, всього, млн грн., у тому числі:	1964,20	2112,6	2319,4	2555,0	2773,1
- від фізичних осіб	153,1	208,7	275,4	390,6	487,0
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
- від юридичних осіб	1810,40	1903,1	2043,3	2162,6	2273,3
Пенсійні виплати, млн грн.	781,5	912,9	1069,5	1240,8	1416,9
Сума інвестиційного доходу, млн грн.	1667,20	2038,7	2558,8	2870,2	3149,5
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн грн.	1355,30	1665,7	2119,7	2360,3	2565,3

дані сформовано з [5]

Далі перейдемо до аналізу адміністративних витрат НПФ, що включають оплату послуг адміністратора, зберігача, агентських та рекламних послуг, винагороду за надання послуг з управління активами, оплату послуг, пов'язаних із здійсненням операцій з пенсійними активами, наданих третіми особами тощо. Обсяг адміністративних витрат НПФ наведений на рис. 4.

Витрати на адміністрування діяльності недержавних пенсійних фондів (НПФ) у середньому за досліджуваний період, починаючи з 2020 року, зростали і станом на вересень 2022 року становили 14,5% в структурі загальної вартості активів НПФ. Важливим є те, що розмір цих витрат не залежить від рівня доходності фонду, що може викликати проблеми у разі збитковості інвестицій НПФ. Враховуючи ці обставини, доходність фондів значно зменшується

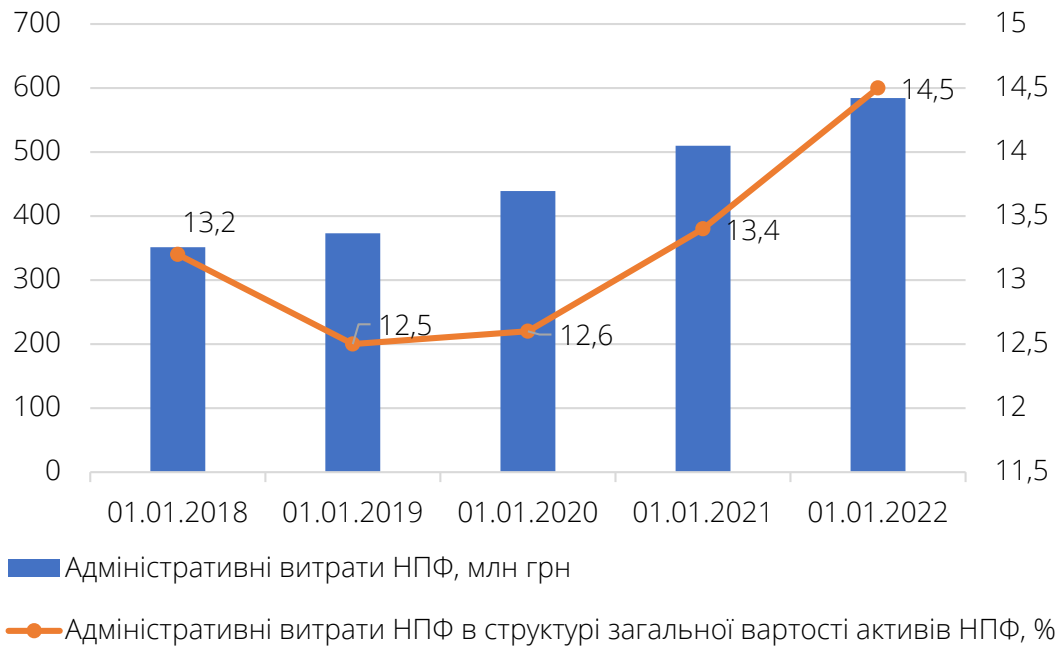

Рис. 4. Обсяг адміністративних витрат НПФ в Україні за III квартал 2018-2022 рр. [6]

Висновки. Створення ефективного механізму функціонування пенсійної системи неможливо без ефективної діяльності НПФ. Аналіз діяльності НПФ не дає змогу свідчити про позитивну тенденцію досліджуваних показників. Тому подальша діяльність НПФ потребує вдосконалення, що дасть змогу не лише задовольнити потреби населення, а й позитивно вплине на діяльність вітчизняного фінансового ринку. Крім того, важливим елементом ефективного функціонування даного напрямку в майбутньому є необхідність у постійному моніторингу демографічної ситуації та економічної кон'юнктури, щоб забезпечити стабільний розвиток пенсійної системи України.

Список використаних джерел:

- [1] УАІБ: Статистика індустрій управління активами інституційних інвесторів та адміністрування пенсійних фондів в Україні за 4-й квартал 2021 року та 2021 рік. Недержавні пенсійні фонди. Вилучено з: <https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart/uaib-statistika-za-4-y-kvartal-2021-roku-ta-2021-rik-nederzhavni-pensiyini-fondi>
- [2] Державна служба статистики України. Соціальний захист населення України. Вилучено з: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publzahist_u.htm
- [3] Інформація про стан і розвиток недержавного пенсійного забезпечення України. Вилучено з: <http://nfp.gov.ua/content/rinok-npz.html>
- [4] Інформація про стан і розвиток недержавного пенсійного забезпечення України за період з 30.09.2021 по 30.09.2022. Вилучено з: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/npf_3_kv-2022.pdf
- [5] НКЦПФР: Інформація про стан і розвиток недержавного пенсійного забезпечення України. Вилучено з: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/npf_3_kv-2022.pdf
- [6] Пенсійний фонд України : Видатки та доходи бюджету Пенсійного фонду України. Вилучено з: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/vydatky-ta-dohody-byudzhetu-fondu/>